

La parròquia. Compilació de la consue'ta parroquial

Josep Vert i Planas

Josep Vert i Planas va escriure moltíssim sobre el nostre municipi. Però cal dir que, a més de publicar, una constant de la seva vida va ser recollir informació, buscar documents en diferents arxius i biblioteques... i anar-ho aplegant tot. Aquest material era el que li servia de guió per als seus escrits. En morir el desembre de 2002 van quedar els documents i una sèrie de maquetes de possibles publicacions.

El Llibre de la Festa Major va tenir en Josep Vert un dels seus màxims col·laboradors. Per això, ara volem recuperar aquella relació i publicar alguns dels escrits que van quedar sobre la taula.

Enguany, presentem una part de l'obra que ell va titular *De la Torroella del passat*. Costums, hàbits i tradicions i comencem amb la introducció que proposava.

Reflex

A mida que passen els anys, quan la longevitat gravita damunt les espatlles i la memòria es va enterbolint, retornen com un contrast els records de la infantesa, es van aclarint les imatges del passat, dels veïns del barri i dels carrers, així com els fets lligats als anys feliços de criatura, quan encara es mantenien tantes tradicions pietoses i populars, avui en l'oblit.

La fal·lera de guardar papers, opuscles, articles i publicacions de temps pretèrits sobre la vila -el vell *Mont-grís* i l'*Emporion*, cartells de cinema i de teatre-, testimonis impresos del passat que refresquen la memòria en regirar-los, ens empeny a recopilar-los per donar a conèixer aquells fets i aquelles accions.

En caminar pels carrers de la vila vella recordem Joan Pericot

quan comentava els seus propis records en un treball que es va publicar al *Llibre de la Festa Major* de 1978, titulat "A pas de processó". Ens transporta a uns anys, que no són tan llunyans, amb una traça i una pinzellada literària i de glossari testimonial que delecta. Aquest fragment ens hi transporta:

"...de la lluminositat del Corpus; la sentor d'espígol de la Mare de Déu d'Agost, quan encara fosquejava a les set; la solemnitat satisfeta i ben alimentada del vespre de Sant Genís...

Més, en poc temps, el país s'adonà que no era prou correcte anar pels carrers per expressar un sentiment no compartit per la majoria que s'havia quedat a casa, al camp o al cafè, i resolgué de surpimir el que havia estat un fet multisecular... Així ho acordaren, i en pau!"

Rellegir aquelles remembrances impreses de l'amic que tant estimava Torroella va servir-me d'estímul per ressuscitar part d'aquell passat tan i tan ple de tradicions repetides al llarg dels segles, algunes perdudes en el record i altres obsoletes per a les novelles generacions de després de la Guerra Civil; la societat i la política, la televisió i el cinema ajudarien a la seva supressió.

Dins de la recerca de la història local, en la qual no tot han de ser fets bèl·lics o gestes glorioses, les tradicions, pietoses i populars o socials, també han de tenir la seva pròpia pàgina en el llibre de les cròniques de Torroella.

Creixença de l'Església

En un temps en què la vila estava sotmesa al poder feudal, els serfs, a més de l'obediència vers el senyor, li devien prestacions que comportaven la cessió de bona part de les collites i dels fruits de la terra.

L'Església havia obtingut del senyor beneficis sobre terres de rompuda. En passar la vila a la corona, el rei reconeix aquests drets i, al mateix temps, manté els delmes de temps anteriors¹.

Els parroquians, propietaris, agricultors i parcers, en fer les particions dels fruits de la seva collita, dipositaven el delme (blat, ordi, civada, forment, oli, raïm...) als magatzems que tenia la parròquia. La venda d'una part d'aquests productes va servir per al manteniment del culte i del clergat.

En temps passats, les dependències de la capella de Santa Maria del Mar havien servit de magatzem de tot el sector de l'Estartit per a l'abadia d'Amer, que posseïa el predi. Tant aquest magatzem com altres de Torroella van ser expoliats alguna vegada per les tropes franceses en diferents incursions i ocupacions de la vila.

En la publicació *El temple parroquial de Sant Genís* exposem com es va aixecar el nou temple, amb pretensió de petita catedral. No hi ha cap dubte que el fet de donar-li l'amplitud que té fou motivat per haver-la de bastir damunt de l'església romànica, dins de la qual es mantenia el culte mentre s'anaven aixecant les noves parets. En fer les capelles laterals es va derruir part de l'església anterior, de la qual només es va deixar l'absis; aquest es va enderrocar en fer el nou presbiteri i l'altar major.

Les confraries locals, les famílies benestants i el mateix Ajuntament van aportar la seva contribució per dur a terme aquelles obres. El Bisbat hi va contribuir amb les rendes que obtenia de la vila.

Pot semblar llarg el període de la construcció de la nova església. Va durar prop de 300 anys (va començar cap el 1305-1310 i la cobertura i la teulada es van fer entrat ja el segle XVII). Cal tenir

en compte, però, tant la grandiositat i el cost de l'obra com les diferents vissituds que anava passant la vila.

A més, durant aquells anys es van aixecar altres edificis notables, com la capella de Sant Antoni, el convent dels Agustins, l'ermita de Santa Caterina, l'hospital i una primera capella de Santa Anna a l'Estartit. És a dir, que les contribucions, tant de particulars com del municipi, van haver de repartir-se. A més, a aquestes obres religioses i socials, cal afegir-hi les civils: muralles, casernes reials, presó, fortalesa de les Medes...

A mesura que s'anaven acabant les capelles laterals de la nova església, s'hi erigien altars que famílies benestants posaven sota la seva protecció. Així mateix es creaven beneficis que possibilitaven que nous capellans entressin dins de la comunitat parroquial, amb una dotació econòmica.

La parròquia havia augmentat, així, el nombre de clergues i residents; això exigia un rigorós control administratiu i un govern intern, imposat pels bisbes ja abans del segle XV. Existia una tradició remota en les regles, que no eren estrictes ni iguals a tots els llocs; això provocava una certa confusió.

En conseqüència, va caldre fixar els llibres litúrgics, que amb els anys anirien aplegant els diferents usos antics i ordenaven la litúrgia romana, "cosa que hauria estat difícil d'assolir si no en restava una constància escrita"².

Aquests llibres, totalment necessaris, es van convertir en uns codis que s'anirien corregint i adaptant amb el temps, a mesura que els bisbes reglamentaven i uniformaven el culte i els costums. Al mateix temps, contribuïren a imposar un control intern estricte, en especial sobre l'economia parroquial.

D'aquelles consuetuds o reglaments en va sorgir el títol de la *Consueta*. La parròquia de Torroella en guarda una de les últimes que segurament es va redactar.

La Consueta de la comunitat de preveres de Torroella de Montgrí

La *Consueta* de la comunitat de preveres de la parròquia de Sant Genís cal considerar-la un document històric de primer ordre, que ens acosta al coneixement de les tradicions pietoses i, al mateix temps, als costums locals sobre les festivitats, les processons, els enterraments i les diades commemoratives dels sants patronímics. És, igualment, un reglament intern per al bon govern de la comunitat eclesiàstica.

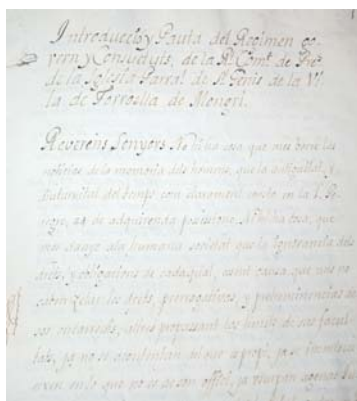

Coberta, en pergami, de la
Consueta de la parròquia
de Torroella de Montgrí
(foto Can Quintana)

Aquest codi va ser recuperat durant el rectorat de Mn. Josep Quer. Va aparèixer en netejar el fons d'un armari a les golfes de

la rectoria. També es van trobar els llibres de comptes de les confraries de la Minerva, del Carme i dels Dolors. Igualment hi havia la "llanterna màgica" i el petit "pate-babi" amb els quals Mn. Viver, els anys en què tenia cura de l'Escola Dominical, amenitzava la catequesi, amb la projecció d'imatges fixes, primer, i pel·lícules, més tard.

Però, per què van aparèixer en aquell lloc aquests llibres? Hem de retrocedir als anys de la Guerra Civil. Mn. Narcís Camps, rector de la vila, abandonava la parròquia un diumenge de juliol de 1936. Va emportar-se els llibres que pogué a la casa que el va acollir; sembla que els altres els va amagar, ja que no sabia si els podria salvar. Van passar molts anys, i dos rectors, Mn. Garrido i Mn. Isidro, sense que ningú recordés aquell episodi.

Primera pàgina de la Consuetud
(foto Can Quintana)

Les consuetes parroquials són escasses al Bisbat gironí; per la seva antiguitat sobresurten les de la catedral i de Sant Feliu de Girona. La de Torroella no és tan antiga com aquestes. Segurament, la podem considerar un recull d'altres anteriors ja desaparegudes. És de l'any 1750 i en va decretar la redacció el bisbe Joan Margarit de Taberner el 1725. De les velles consuetes, se'n fa esment en la visita pastoral del bisbe Joan Margarit de l'any 1470; entre els llibres del cor, diu que hi havia un manuscrit no

litúrgic titulat *Flores sanctorum*, les *Passions dels quatre evangelistes*, dues consuetes, una *La Gallofa*...³

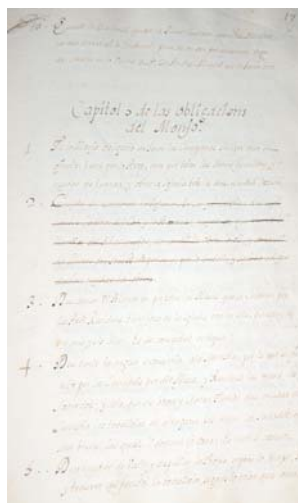
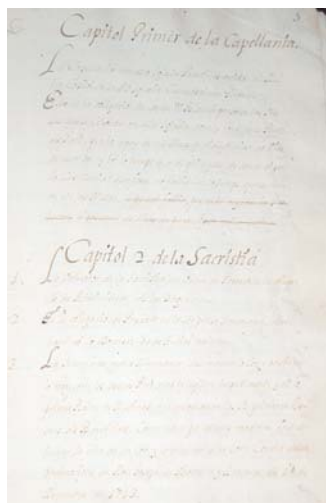
Cal lamentar la pèrdua dels anteriors codis, els quals, a semblança dels gironins, recollirien vells costums, avui ignorats, tant

sobre el culte parroquial com de caràcter popular, que serien el vincle amb l'església del passat⁴.

La *Consueta* consta de vint capítols:

1. Obligacions de la capellania
2. De la sagristia, en ordre de *pàrroco* (28 partides)
3. De la doma. Manar el cor (13 partides)
4. Del diaconill (16 obligacions)
5. Del monjo (23 obligacions)
6. Del mestre de capella (6 obligacions)
7. Benefici de l'orgue. Dies i festes obligades de tocar
8. Elecció de protectors i altres oficials (2 partides)
9. De les obligacions dels protectors (14 partides). Són, en part, reculls de visites pastorals i ordenacions entre els anys 1499 i 1750.
10. Dels arxivers, receptors i bolser (14 anotacions)
11. De l'animer (11 partides)
12. De l'últim entrant en residència -beneficiat- (7 partides)
13. Obligacions en ordre al res 4. *laude, prima, tercia, nona*, vespres, completes i Salve
14. D'oficis i aniversaris. Oficis solemnes, oficis fundals, oficis d'aniversaris majors, aniversaris menors
15. Oficis de funerals, sepultura major, combregar general, extremaunció, sepultura per a preveres residents, viàtic als malats. Les atxes d'Auguet
16. De la manera de fer les processons; segons ordenació del bisbe Dr. D. Miquel Andreu, del 17 de gener de 1717
17. Obligacions dels comunitaris en general (25 ordenacions), segons visites pastorals dels anys 1499, 1570, 1596, 1667, 1684, 1716 i 1734
18. De les presències en els diferents actes religiosos (9 ordenacions)
19. Dies que vulgarment es diu d'ensesa. Enllumenat d'altars

20. Obligacions del benefici de tenor, sota la invocació de N.S. Antiga. Per cantar les festes obligades
 Final. Satisfaccions i altres continguts per al vicari general i signatura de D. Marià Pou

Pàgines interiors de la Consuetudina, amb diferents capítols
 (foto Can Quintana)

Tanquen la Consuetudina unes actes notarials recollides que testifiquen un aclariment sobre costums antics i diferents rectificacions posteriors expressades per testimonis.

¹ Pere Ponç, senyor de Torroella, el 1311 cedia a l'Església totes les dècimes sobre novals (Arxiu Diocesà, Pergamins de la M., 6).

² Pladevall - Pons Guri. "Particularismes catalans en els costumaris del segle XIII-XVIII". Congrés Litúrgic de Montserrat. III. Abadia de Montserrat, 1967.

³ Arxiu Diocesà de Girona. Visites pastorals. Any 1470, p. 23, fol. 96.

⁴ Pep Vila. Festes públiques i teatre a Girona i Notes sobre representacions teatrals a les comarques gironines. Es desprèn que dins de les funcions religioses el poble aportava la seva col·laboració amb representacions de caràcter teatral, les quals més tard es van traslladar al carrer.